# ŞERH-İ EBYÂT-I HACI BAYRAM-I VELÎ (HAKKI)

*şiir şerhi*
Hakkı, Bursalı İsmail Hakkı Bursevî (d. 1063/1653 - ö. 1137/1725)

*1118/1708, Anadolu-Osmanlı Sahası, Tekke Edebiyatı, 18. Yüzyıl, Türkçe, Arap Alfabesi, Mensur,Telif, Dinî-Tasavvufî-Ahlaki Eser*

**ISBN:** 978-9944-237-87-1

Bayramîliğin kurucusu kabul edilen Hacı Bayram-ı Velî'nin (d. 753/1352-1353 - ö. 833/1429) "Çalabım bir şar yaratmış" mısrasıyla başlayan ilahi türündeki şiiri üzerine Celvetiyye tarikatına mensup İsmail Hakkı Bursevî'nin yaptığı mensur şerh. Hece vezniyle yazılan, tasavvufi remiz ve mazmunlarla örülü şiirin aslı altı dörtlükten oluşmaktayken şerhte bu şiir altı beyte dönüştürülmüş ve mısra mısra şerh edilmiştir. Türk şerh edebiyatının en önemli isimlerinden olan İsmail Hakkı Bursevî'nin bu şerhi, şiir üzerine yazılan diğer şerhlere nazaran daha hacimli ve meşhurdur. Eserin birçok kütüphanede farklı yazma nüshaları olup bunlardan bazıları *Şerh-i Nutk-ı Hacı Bayram-ı Velî, Şerh-i Gazel-i Hacı Bayram-ı Velî, Şerh-i Rumuzât-ı Hacı Bayram-ı Velî* gibi isimlerle kayıtlıdır. Eseriin telif tarihi son varakta 1118/1708 olarak verilmiştir (Taştan 1999: 17; Erdoğan vd. 2016: 416).

*Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayram-ı Velî* 25 varaktan oluşmaktadır. Müellif, diğer ebyât şerhlerinde yaptığı gibi, şerh sebebini izah etmeksizin hemen şerhe başlamakta, dua ile sonlandırdığı eserinin "ihvân-ı tarîkata bir hediye" olduğunu belirterek amacının "isticlâb-ı du'â-yı hayr" (hayır duası almak) olduğunu söylemektedir (Taştan 1999: 17). Âlim, müfessir, mutsavvıf ve şair olan İsmail Hakkı Bursevî'nin bu vasıflarının izlerini eserde görmek mümkündür. Eserde kelimelerin lügavi ve mecazi anlamları, işari anlamları ve tasavvuf ıstılahına göre farklı anlamları verilmekte; görüşlerin desteklenmesi için sık sık ayet, hadis ve kelam-ı kibar örneklerine başvurulmaktadır. "Hacı Bayram kendi banlar o şârın menâresinde" mısrasının altında yer alan "Hacı aslında hâccdır, teşdîd ile tahfîfen cîm-i sânî yâya ibdâl olunmuşdur" açıklaması şerhte ses değişimleri ve fonetik mevzulara dahi değinildiğini gösteren unsurlardandır. Şiire dair teknik bilgiler de görülmektedir: "Bâzâre âhirinde hâ-i alâmet zarûret-i vezn içindir". Farklı İslami mezheplerin ve kelam okullarının görüşleri de eserde zikredilip tartışılmıştır: "… Mu'tezile ve Cehmiyye gibi ki Allâhu te'âlâ âlim bi-zâtihî ve kâdir bi-zâtihîdir derler, başka sıfat-ı ilm ve sıfat-ı kudret isbât etmezler. Bu ise nassa muhâlifdir" (Polat 2008: 75, 77, 82). Eserde sıkça *Muhammediyye*'den, Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî, Mevlânâ, Yunus Emre, Eşrefzâde Rûmî gibi şairlerden şiir alıntıları yapılmaktadır. Metnin bazı yerlerde soru cevap şeklinde ilerlemesi şerhin dikkat çeken üslup özelliklerinden birisidir.

Eser, Ahmet Taştan (1999) ve Arzu Polatoğlu (2008) tarafından Latin harflerine aktarılmış ve Suat Ak (2013) tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır.

Yazarın biyografisi için bk. "Hakkı, Bursalı İsmail Hakkı Bursevî". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hakki-bursali-ismail-hakki-bursevi

Madde Yazarı: **Dr. Ömer UYAN**

Yayın Tarihi: **01/10/2022**

## Eserden Örnekler

Çalabım bir şâr yaratmıs iki cihân arasında Çalab, cîm-i Fârisî ile, lisân-ı Türkîde dâ'ir olan esmâ-i ilâhiyyedendir, Tanrı ma'nâsına. Pes kâfir ve fâsıka çelebi ıtlâkı küfr ve fısk kabîlindendir. Zîrâ şeytânî ve nefsânî olan kimseye ilâhî nisbeti dürüst degildir. Mecâz ise her yerde cârî olmaz. Âhirinde mîm, mütekellim-i vahde delâlet ider ki herkesin Hak'la kendi meyânında ilâhiyyet ve me'lûhiyyet irtibâtı vardır. Zîrâ bu haysiyyet-i irtibât olmasa me'lûhden ilâha ilim ta'alluk itmezdi. Anınçün Tenzîl'de gelür: "Fa'len ennehû lâ ilâhe illa'llâh". Pes bu mertebenin mâverâsına bi'n-nisbe silsile-i irtibât munkatı'dır. Zîrâ âlem veleh ve hayretdir ve nisbet-i mezkûre her şahsın isti'dâdına göredir. Zîrâ kiminde vesâ'it az ve kiminde çokdur […]
Burada şâr ile murâd kalbdir. Nitekim Nâzım kuddise sırruhû bu nazmı mu'ammâ-üslûbda tasrîh itmişdir. Pes gayrı mehâmil bi'l-cümle mehcûrdur. Nitekim dirler: Sâhibü'l-beyt edrî bimâ-fîhi. Ma'a-hâzâ bu şeş beytin mazmûn-ı hakâyık-şi'ârı kalb üzerine devr ider (Polatoğlu 2008: 53).

## Kaynakça

Bu madde Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü Projesi kapsamında hazırlanmıştır. http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/serh-i-ebyat-i-haci-bayram-i-veli-hakki bağlantısı üzerinden ulaşılabilir.

Erdoğan, Mustafa ve H. Sağlam (2016). “Çalabım Bir Şar Yaratmış ya da Hacı Bayram-ı Velî’nin Bir Şiirine Yazılan Şerhler Üzerine”. *Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2*. (ed. A. C. Haksever). Ankara: Anıl Matbaacılık. 411-433.

İsmail Hakkı Bursevî (2013). *Şerh-i Rümuzât-ı Hacı Bayram-ı Velî (Çalabım Bir Şar Yaratmış)*. (hzl. S. Ak). İstanbul: Büyüyenay Yay.

Polatoğlu, Arzu (2008). *İsmail Hakkı Bursevî’nin “Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayram-ı Velî” Adlı Eseri (Metin ve İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Taştan, Ahmet (1999). *Bir Şârih Olarak İsmail Hakkı Bursevî ve Edebî Şerhleri*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.

**Atıf Bilgileri**

---

UYAN, Ömer. "ŞERH-İ EBYÂT-I HACI BAYRAM-I VELÎ (HAKKI)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/serh-i-ebyat-i-haci-bayram-i-veli-hakki. [Erişim Tarihi: 19 Ekim 2022].

Bu madde Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü Projesi kapsamında hazırlanmıştır. http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/serh-i-ebyat-i-haci-bayram-i-veli-hakki bağlantısı üzerinden ulaşılabilir.